

მთავარ კომიტეტის ოფისი

№ 46

პირი, მაისი 6

1923 წ.

საქართველოს საზოგადოებრივი განვითარების

ფასი 20,000

გაზეთი „საქართველო“ ღირს

თვეობრივად 400,000 მან.

ცალკე ნომერი ყველგან 20,000 მან.

რედაქცია და კანტორა: ტფილისი, სასახლის ქუჩა, № 6

ტელეფონი 10—84 — ფოსტის ყუთი, № 190.

გაწესდების ფასი:

1 გვ. 200,000 მან. 2 გვ. 400,000 მან.
3 გვ. 600,000 მან. 4 გვ. 800,000 მან.
5 გვ. 1,000,000 მან.

„რუსეთის კომკავშირის 12 ყრილობა და ქართველი ხალხი“

მოხსენება პლ. კვირკველიას

შესდგება კვირას, მაისის 6, დღის 12 საათზედ პარტიულ კლუბში (ლორის-მელიქოვის ქ. № 1).

დასწრება შეუძლია თანამგზავობის წევრის რეგისტრაციით.

საქართველოს საზოგადოებრივი განვითარების

საბჭოთა საქართველოში მესამედ ნახევარ-წლიური მისიის დღესასწაულის ჩატარება მშრომელი ხალხის მიერ. ჩვენს განკარგულებაში არსებულ ცნობების მიხედვით საქმის სისხლით შეიძლება ნათელი გახდეს იმ ფაქტის, თუ როგორის აღმდგომი ნაბიჯები და თანამგზავობით ეკიდება საქართველოს მშრომელთა კლასი არა მარტო საერთაშორისო პოლიტიკის ბრძოლის დღის დღესასწაულს, არამედ ამავდროულად საბჭოთა სისტემას, მუშურ-გუნდურ ბელისფერებასაც.

პოლიტიკური მოქმედებების განხორციელება, რომელიც ქართველი მშრომელი ხალხი მტრულად განწყობილი საბჭოთა წეს-წყობილებისადმი, რომელიც ქართველ ერს არ შეუძლია ჩაბმა საბჭოთა წესებში. ხალხი დაშორებულია სახელმწიფო ცხოვრებას, მას არ სწავს საბჭოთა რეჟიმის მომადი, — არი რას გაჰყოფდნენ და დღეს გაიძახიან უსაქ-პო პოლიტიკური რომანტიკოსებმა.

რა დავაგანახო მისი პირველმა? სწორედ ის, სადაც იმ თავითვე ვამტკიცებდით ჩვენ და რისთვისაც გვებრძოდნენ ირგვლივ. ტფილისის პროლეტარიატმა ღირსეულად ჩაატარა თავისი კლასური დღესასწაული. არ დარჩენილა არც ერთი მუშა, არც ერთი საბჭოთა მოსამსახურე დღესასწაულის დღის გაგრძელება. ვფიქრობთ, ამას დაინახავდნენ ის „რუსეთის თომანი“, რომლებიც ჯერ კიდევ შერჩე-ნიან დემოკრატიულ ცრუმორწმუნეობას.

როგორ შეგდება პროვინცია მისი პირველმა? — ისე, როგორც შეფერის პირველ მისიის დღის მხნეობა და იდეალები. დაბა-სოფლებსა და ქალა-ქებში მისული ცნობები საბოლოოდ ადასტუ-რებს ამას. გლეხობის ღარიბი ნაწილი დროებით და რევოლუციონური სიმღერებით მიეშურებოდნენ

სამიტინგო ადგილებსა. ეს კიდევ არაფერი. აღსანიშნავია უმთავრესად ის მოვლენა, რომ მშრო-მელი გლეხობა გამოვიდა სადღესასწაულოდ სრუ-ლებით შეგნებულად, საკუთარი სურვილით, ძალ-დაუტანებლად. ძველად გლეხებს ერეკებოდნენ „ქა-დაგების“ მოსასმენად. აღმინისტრაცია იღვა ფეხზე. მაინც არ ტარდებოდა მთავრობის სურვილი. დღე-სასწაულები იყო არსებითად უხალისო და ეფე-მერული.

რა მოხდა ეხლა? — „საკვირვებელია“! ჩვენმა მშრომელმა მასამ, მიუხედავად იმისა, რომ სამე-შაო არ ითმენდა და მინდორ-ველები მუშაობისაკენ იწვევდა, — გამოიჩინა რევოლუციონური შეგნება, ერთსულოვნობა და გამოვიდა ქობინებიდან სა-დღესასწაულო გუნდით განწყობილი.

დაბა, ჩვენ ვამბობთ: პირველ მისიის მშრო-მელთა მასიური დემონსტრაციის არ ქონდა მარ-ტო ის ხასიათი, რომ საქართველოს ღარიბი ხალხი თანამგზავობით შეეგება საერთაშორისო მუშათა კლასის ბრძოლის დღეს და ამით საერთაშორისო პროლეტარიატს თანამგზავობა გამოუცხადა. ესეც მართალია, მაგრამ უფრო სწორია ის, რომ პირ-ველ მისიის დღესასწაულში აქტიურ მონაწილეობის მიღებით საქართველოს მუშამ და გლეხმა საბო-ლოოდ დაამტკიცა თავისი სიმპატიისა და ერთგუ-ლების მიმართება საბჭოთა სისტემის, საბჭოთა ხე-ლისუფლებისადმი.

პირველმა მისიამ ერთხელ კიდევ დაანახა მშრომელი ხალხის ფარისევლებსა და აშკარა მტრებს საბჭოთა რეჟიმის ფესვების მოკიდება ფართო მა-სის ქვედა წრეებში. ვინც ამას არ დაინახავს, ან ვერ დაინახავს — ისტორიის სამართალი პასუხს გას-ცემს მას.

ჩვენი ფოტოგრაფიები

სისხლში ხისხლი იცნო.
(პიკინიძისა და ხეივანის იხილეთაინი ხალხი)
ერის ალორძინების საქმეს ისევ თვით ხალხის წილიდან წარმოშობილი შეიღწეო იწყებენ.
არა მყვირალა სიტყვებით, ფართოფეხით, ბუნდოვანი გამოთქმებით, არამედ ხალხური წრფე-ლი ლაღადისით.

ამაში ჩვენი ქვეყნის აღდგენა-გამოფლების საქმეა.

საუკუნეთა განმავლობაში ეამთა ვითარების გამო და, წიქნი სამშობლო ჩვენი.

რამდენიც უცხო მძღავრი ერი გვებატონებო-და იმდენი სარწმუნოებრივი მიმდინარება შეიქ-მნებოდა ხოლმე, ანუ თავდასაცავად ხალხის ერთი ნაწილი იმ სარწმუნოებას შეეფარებოდა, რომე-ლიც არ იდგენებოდა.

ქართველი მუსლიმანები, ქართველი კათოლი-კნი, ქართველი გრიგორიანები, ქართველი მსკლი-ანები და სხ. — აი ჩვენი საერთო ოჯახის — საქარ-ველთა ერთი გვარტომი, სჯულით დაქუცმაცე-ბული.

ჩვენი საუკუნის უმაღლესესმა წლებმა ამ დაქუცმაცეობას ბოლო უნდა მოუღოს.

ამის ნიშნებსაც ვხედავთ.

ქართველი მუსლიმანები — აჭარა-ქობულეთელ მუსლიმანები, უკვე ჩვენსკენ მიიღებენ, მალე შეიღწეოდა შექმნილ ჯგუბის გადალახვით და სა-ბოლოოდ შეგვისსახლობრცდებიან.

ამაზე უკეთაა ქართველ გრიგორიანთა, ქარ-ველ კათოლიკეთა საქმე.

ჩვენს წინ გარდაიშალა ის შეგნული, ჯოჯო-ხეთური წარსული, როდესაც სპარსეთის ყოფილმა მტარელებმა ცეცხლსა და ნავთს მისცეს ჩვენი ქვეყნის, მრავალჯერ დატანჯული ქვეყანა.

ცოცხტუნტუნის ნეტარს გიტარებთ სხეულ-ში ყოველი ნათქვამი ზაქარიასი.

ვადასახლეს არა ათი და ასიათასი ხული, არამედ რამდენიმე ასი და ასი ათასი კომლი, სოფ-ლები მთელი ოჯახობით.

არა ერთხელ და ორჯერ.

ტყვედ წაყვანილთაგან მრავალი გზაში იხო-ცებოდა.

ვინ მოსთვლის ჩვენ დღით ამბავთ.

სისხლითა და დაწერილი ჩვენი ისტორიის ფურ-ცლები.

მეთათხმეტე საუკუნისა და მოყოლებული მეთ-რამეტე საუკუნემდე გაბმულია ქართველი ერის დევნა-ტყვევებისა და წამების გრძელი ჭაპანი...

ამ ჭაპანის დაგრებაში მონაწილეობდნენ, რო-გორც აღმოსავლეთის მტარელები, ისევე ჩრდილოე-თის გაიმეტრა დიპლომატები.

საზოგადოებამ არა ერთხელ შეაწია მხურვალე ტაში ამ ქვეყნის ხალხურ მოღვაწე-მწერალს ზა-ქარიას.

ასევე მხურვალე ტაშით შეხედნენ სეიფოლა იოსელიანს.

ეს არის სპარსელი ქართველი, ფერეიდანიდან ტიპური კახელი.

გიზაღათ მისი მშვენიერი გარეგნობა, თავი-სებური გამბეჭდა სიტყვებისა.

30 წლის თუ იქნება. ფხიზელი, ცოცხალი მოაზრობე, მამულიშვილური გრძნობით გაბმული.

ღარაზი სულ განაბული უსმენს.

სეიფოლა ლაპარაკობს ზეპირად, სასაუბრო კილოთი.

არაფერითი ყალბი პათოსი, არაფერითი გადა-მეტება.

იგიც ადასტურებს ზაქარიას მონათბრობს. სპარსთა მბრძანებლებმა ტყვედ წაასმული ქა-რთველობა დაასახლეს მეტად საშინ ადგილას, — იქ, რადგანაც სპარსეთის დედა ქალაქს ბაბილონით მოუსვენარი ტომი ესხმოდა.

— ამით ქართველები თუ შეიკავებენო, თუ გასწყდებიან არც ამას უშავსარო.

საზარელი იყო სამშობლოსგან გადასახლებულ, საშინ მტრის პირში მიცემულ ქართველობის მდგო-მარობა, — მაგრამ

„შავთა ღრთა გერა შესცვალეს მის გული ანდამატისა“

ქართველობამ არც აქ უღალატა თავის ჩვეუ-ლებრივ მამაცობას. ბაბილონით მოუსვენარ ტომს ლაგამი ამოსდო.

ტყვედ წაყვანილთაგან მარტო ამ ერთ მხარე-ში 16 სოფელი შეიქმნა, იმავე სახელწოდებით, რო-გორც საქართველოში იყო და დღესაცაა (მარტუ-ფი, ლილი და სხ.).

მიღიოდა დრო მწარე ტყვეობაში.

ხალხმა სჯული გამოიცვალა, მაგრამ ეროვნე-ბა — ენა კი არა.

მამანი შეიღებეს შთაგონებდნენ, ვინ იყვნენ, ვისი შთამომავალი, რომელი ქვეყნის შვილი და მუდამ დედა-სამშობლო საქართველოსკენ ეჭირათ თვალ-ყური.

და ერთ ბედნიერ დღეს შეესმათ, საქართვე-ლოდან თეირანში მოსულა „ჩონი ქართველი, ჩონი ძეგლი“.

ქართველ სპარსელებმა გაგზავნეს მოციქულე-ბი და თეირანში მისული ქართველი დიდის ამბით მიიპატიეს.

დიდი და პატარა, ქალი და კაცი, უზომო სი-ხარულით შეხვდა.

ეს გახლდათ ლადო აღნაშვილი, ამ 25 წლის წინათ.

ლადო აღნაშვილმა მოიარა ქართველ სპარ-სელთ სოფლები, ყველა ანუგეშა, წიგნაკები დაუ-რიგა, მათი ამბავი და ყოფა-ცხოვრება სამშობლოს გაუზიარა.

მას შემდეგ ქართველი სპარსელები ელოდნენ, დღეს არა ხვალ, მოგვიტოხავდნენ „ჩონი ძეგლი-ბო“.

რადგანევე გამოეგზავრა კიდევ, მაგრამ მი-ზანი მიუხეველი ღარა.

ბოლოს შეესმათ, საქართველომ კვლავ ააფ-რიალა საკუთარი დროშა.

ამ დროშის ფრიალმა ააჩქოლა ქართველ სპარსელთა გულიც.

თავის წარმომადგენლად ააჩრის სეიფოლა-ხან იოსელიანი და დედა-სამშობლოს აახლეს მოცი-

ქულად.

იგიც მოაღებდა:

— ჩვენ არ ვიცოდით საით იყო ჩვენი სამშო-ბლო. მზე რომ ამოდის იქით, თუ მზე რომ ჩადის იქითკენ. ბევრი ტანჯვით მოგახწიე თქვენამდე.

გნახეთ. სისხლმა სისხლი იცნო, გულმა გული. ჩონი გვინდა ჩონი სამშობლოს ერთი დროშის ქვეშ შევაფაროთ თავი... ხელი მოგვეცი.

სიტყვა მისი მთელი გულიდან აღმოშვდა, გულწრფელობით სასვე. ქვა უნდა იყოს გილი კა-ცისა, არ შეისმინოს.

საზოგადოება ხანგრძლივი ტაშით აჯილდო-ვებს ამ თავისებურ მომხსენებელს, თავისებურ მლა-ლდების ქართველთა გაერთიანებისათვის...

ყველა დამსწრეს გულის სიმები ერთ ჰანგზე ააწყო.

ერთმა ქართველმა სამი სტანდია დაარსა სპარსელი ქართველის ბავშვებისათვის.

მეორემ გამოაცხადა — აქვე ფული შევაგრო-ვოთ ჩვენი ძმების — სპარსელ ქართველთა შესაწე-რად, მესამემ — საგანგებო კომისია ავირჩიოთ ქარ-თველ სპარსელთა და ჩვენ შორის ურთიერთობის დასამყარებლად, კულტურულ ძაფის გასაბმელად და სხ.

აიჩრა საორგანიზაციო კომისია.

იწყება დიდი საქმე და ამას დაყოვნება აღარ უნდა.

დროა ქართველ-მუსლიმანი, ქართველ-გრი-გორიანი, ქართველ-კათოლიკე, ქართველ-ისრაელი და სხ. თვის საერთო კულტურულ კერას დაუბრუნ-დეს. ერთის გრძნობით ამეტყველდეს.

ერთმა ქართველმა — ლადო აღნაშვილმა, ამ ოცდა ხუთის წლის წინად, გაცილებით მძიმე პი-რობებში თუ შესძლო ჩვენი დიდი ხნის გათიშულ, სჯულ გამოცვლილ ქართველთა შორის ეროვნულ ნაპერწკლის გაღვივება, ნუ თუ ჩვენ გაგვიტარდება მათი გამოწვდილი ხელის ჩამორთმევა დღეს, რო-დესაც პირობები უკეთესია, სისხლმა სისხლი იცნო და ორივეს გული ერთის გრძნობით სცემს! უნდა მივხედოთ, მივგაპტროთ.

და ეს მიპატრონება უნდა იყოს საქმიით, სწრაფი.

ახლავე უნდა გაიგზავნონ მასწავლებლები, ექი-მნი, აღმზრდენი, ქალნი და კაცნი.

სამოღვაწეო ასპარეზი ფართოა, სამკაული ფრიალ დიდ.

ჩვენი უხუცესი ზაქარიას მოთქმა და სეიფო-ლას ლაღადისი არ უნდა ღარჩეს ჰმად მლაღადე-ლისად უდაბნოს შინა.

უდაბნოელი.

საქართველოს საზოგადოებრივი განვითარების

რუსიის ოლქის ოპერაში.

ბერლინი. 2 მაისი. ესენში ფრანგებმა დაა-ტუსაღეს კრუპის ქარხნების დირექტორი, ესენში მომხდარ სისხლიან ამბების ასაცილებლად წინასწარ ზომების მიუღებლობისათვის.

ლონდონის კონფერენცია.

ბერლინი. 4 მაისი. რეიტერის სააგენტო იტ-ყობენება, რომ საფრანგეთი იმუქრება მიატოვოს კონფერენცია იმ შემთხვევაში თუ ოსმალეთი არ მოხსნის თავის ჯარებს სირიის საზღვრებიდან. ამ ცნობამ ლონდონში დიდი სენსაცია განიწვია.

პარიზი. 2 მაისი. საფრანგეთის გაზეთები უკ-მაყოფილებას გამოსთქვამენ იმ შეურიგებელ პოზი-ციის გამო, რომელიც ოსმალეთს უჭირავთ ლონ-დონის კონფერენციაზე. ვოროსკის გამოსვლა ძალიან აწვდებს საფრანგეთის საზოგადოებრივ ჯარს. გა-ზეთები აღნიშნავენ, რომ ვოროსკის ჩამოსვლამ ლონდონში მოკავშირეები მეტად არა.

ახალი ამბავები

დღეს, 6 მაისი, ხალხის სრულს 7 საათზე, გაუთა პირველი ტენიკუმის შენობაში (ფუნისის ქ. № 46) შესდგება ქართული საენათმეცნიერო საზო-გადოების მორიგი კრება, სადაც წაიკითხული იქნება მოხსენებები: 1. ვარ. თოფურაძის მიერ „გამაგრების ფაქტები“ და 2. სიმ. ჯანაშვიის მიერ „ღმერთი“ სიტყვის შესატყვისობისათვის აფხაზურში. დამსწრე-ბა გარეშეაქცეულა.

— გლეხის გამოფენა. სანიტარულ განათლე-ბის საბჭოს შენობაში 12, 13 და 14 მაის გაიმარ-თება გლეხის გამოფენა. გამოფენილ იქნება ექს-პონატები და სხ.

— მუშევრები. 3 და 4 მაის შრომის პირ-

ვაში აღრიცხვან გამოცხადდა 2935 უმუშევარი. ამბავან დედა კაცი — 1888, მამაკაცი — 1547, ჩაეწე-რა ახალი უმუშევარი — 40. გაიგზავნა სამუშაოზე — 80, დედაკაცი — 26, მამაკაცი — 54.

— სკოლების შეკრება. ქალაქის აღმასკომის განათლების განყოფილებამ დაადგინა — გინაიდან აღმასკომს არა აქვს შეძლება თავისი ღონისძიებით შეაკეთოს მხარეების სკოლების შენობები, სთხოვეს სამხარეო აღმასკომის კომიტეტებს დაიხმარონ სა-ზოგადოებრივი სკოლების შენობების შეკეთების საქ-მეში. სკოლების შეკეთება უნდა მოხდეს საზოგადო-ლო არდადეგებში. აღმასკომის მიერ გაღებული თანხა შეიძლება მოხმარდეს მხოლოდ უღარიბეს საზოგადოების სკოლების შეკეთების საქმეს.

— **საბავშვო სახლები.** განათლების განყოფილების კოლეგიამ დაადგინა: დაარსდეს საგანგებო კომისია, რომელიც გამოარკვევს საბავშვო ბაღების ბავშვთა განვითარების საკითხს. როგორც ირკვევა უკანასკნელ ხანებში ბავშვთა სახლებში საგანგებო განთავსება რიცხვი ბავშვებისა და საჭიროა მათი რიცხვის შემცირება.

— **მახინჯ და ავადმყოფ ბავშვების კოლონიები.** ქალაქის ალმასკოში დადგინა მახინჯ და ავადმყოფ ბავშვების პირველი ჯგუფი გაგზავნონ კოლონიებში მთელი წლით სადაც მოწყობილი იქნება მათთვის ბავშვის შრომის კოლონია.

— **ქვეყნის კვირეული.** სახალხო ჯანმრთელობის ინიციატივით მოწყობილი ქვეყნის კვირეული ტარდება ბრწყინვალეთ.

— **ახალშენი ტროციკის სახელობაზე.** ტროციკის სახელობის ახალშენის ამხანაგობის ნება დაერქვა ისარგებლონ ყველა საჭირო მასალით, რომელიც დაარჩენილია ძველი სასახლოდან.

— **სუბსიდიის სანაღარაო საბჭო.** პირველი მისიდან სანაღარაო საბჭო მიიღეს სისტემატურად დაშლევ კასიდან 10 საქონლის მანეთს

— **ახალშენი ღვინის სახელობაზე.** ღვინის სახელობის ახალშენის ორგანიზაციამ შეამდგომლობით მიმართა ტფილისის აღმასრულებელ კომიტეტს, რათა მისცენ მათ ახალშენის საჭიროებისათვის საჭირო მასალები ოქროს ვალიუტით.

— **საფინანსო ბიუჯეტი** ოფიციალური კურსი 4 მაისს: რუსის ოქროს თუნიაანი—14,800,000 მანეთი, ჩეკოვანეთი—8,850 ათ., გერგანქა სტერლინგი ევროპეტივი—8,950 ათასი, ჩეკი—7800 ათასი, დოლარი ევროპეტივი—2025 ათასი, ჩეკი—1078 ათ., ოსმალური ქალაქის ღირა—1340 ათასი, ფრან-

კი—112 ათასი და იტალ. ღირა—88 ათასი მანეთი. ამიერ-კავკასიის ბონი.

— **ავგალის შუშის ქარხნის მუშაობა.** მარტის განმავლობაში ავგალის შუშის ქარხნის მუშაობა ქარხანამ დაიწყო ქიქები სხვა და სხვა გვარი—13,874, ბანკები—10457, ბოთლები—15447, პატარა ბოთლები—12785, სამეღვანეობა—6,187 ცალი.

— **თავის დროზე.** აქაი ფალავას ხელმძღვანელობით არსებულ დრამატულ სტუდიის ლატარიის ბილეთები ქონდით დაირეგულირებას გავსაცემლებდა სხვა და სხვა პირებს, რომელთაგან ზოგიერთებმა დღემდისაც არ გაუსწორეს ავგალის სტუდიას, მიუხედავად არა ერთგზის მიმართვისა. ამით უკანასკნელად ვაფრთხილებთ სტუდიის მოვალეებს, რომ ვინცინება მათ კიდევ დღეიდან ერთი კვირის განმავლობაში არ გაუსწორეს სტუდიას სრული ანგარიშები—მათი სახელი და გვარი ვალის რომდენობის ჩვენებით გამოკვეთილი იქნება გაზეთებში, რათა საზოგადოებამ იცოდეს ასეთი პირების ვინაობა და ამას გარდა მათ წინააღმდეგ აღძრული იქნება საქმე, სადაც ჯერ არს, საზოგადო თანხის გაფლანგვისათვის.

საქმიანობა

დღეს, კვირას, დღის 12 საათზე, ცენტრალურ ბიუროში (ლორის-მელიქოვის ქ. № 1) ანხ. პლატონ კვირეულია გაკეთებებს მოხსენებას შემდეგ თემაზე: „კომპარტიის მე-XII ყრილობა და ქართველი ხალხი“.

რაიკომის მდივანი: ზოფერია.

სურსათ-გაგნობიდან

მოხანაგების ექსპლუატაცია ამერიკული ტრეზების მიერ. ჯერ კიდევ არ მიწყნარებულა ამერიკაში ის კამპანია, რომელიც შეიქმნა სანაღარო ტრეზების მოღვაწეობის გამოძიების გამო, რომ გარდინების მისამართით რესპუბლიკის ყოველი მხრიდან გაისმა ჩივილი შეპარზე ფასების აწევის გამო რომელიც შედეგი არის შეპარის ტრეზების მოღვაწეობისა, რესპუბლიკის პრეზიდენტმა დაუყოვნებლად შექმნა კომისია სენატორ ტომას მარგინის თავმჯდომარეობით, მაგრამ საქმე იმაშია, რომ ამერიკულ ჩვეულებების მიხედვით ამ კომისიის მუშაობა გრძელდება ნახევარ წელს ან კიდევ მეტს და შეპარის ფასები კი მაღლა აიწვეს. ამიტომ სენატორების და კონგრესის წევრების პროგრესული ბლოკი, რომელშიც აღიძრა საკითხი შეპარის ტრეზების მოღვაწეობის გამოკვლევის შესახებ, მეტის-მეტად უწყალოდ რესპუბლიკის პრეზიდენტის მიერ ამ საკითხში განსაკუთრებულ კომისიაში გადამცემით და მოითხოვს, რათა გამოძიება წარმოებულ იქნეს

თამარ გულის მხრებზე

I. საზოგადო განხილვა.
„შემოკებით, ბრძენო, ათინელთ ძენო, თამარს ვაქებდეთ მეფედ ცხებულსა“.
შავთელი.
„მო, ფილასოფნო, სიტყვითა არსნო, თამარს ვაქებდეთ გულის-მხერსა“.
ჩაბრუხაძე.
„თამარს ვაქებდეთ მეფესა...“ (ს. 4)
შოთა.

1902 წელს დავსარულეთ ჩვენი თხზულება „თამარ-მეფე და მისი ისტორიკოსნი“ და დაბეჭდვით გამოაბეჭდა (1904 წ. № 2, 3, 4). თამარის ისტორიკოსებად ჩვენ ვგულისხმობდით შავთელს, ჩაბრუხაძეს და შოთას. იმავე დროის ჩვენის თვალსაზრისით განვკუთრეთ დღესაც სხენებულ პოეტების ქმნილებებს.

სამივე თხზულება: „აბდულ-მესიანი“, „თამარიანი“ და „გვეფხისტყაოსანი“, როგორც გვიჩვენებს მათში არსებული რეალიები, დაწერილია განსამართლებლად თამარის-მეფის დავით სოსლანის არჩევისა თავისთვის ქმრად და საქართველოსთვის—მეფედ.

შავთელი და ჩაბრუხაძე შეასხმენ ხოტბას: ა) თამარს, რომ მოუწოდა დავითს და ბ) დავითს, რომ ქმრად გაამართლა თამარის მოწოდება და აქილესურ გმირობით მოუპოვა საქართველოს აზიასში დიდი სახელი და რჩეა, ხოლო შოთა თავის თხზულებებში ახლდა რა ფარდას თამარ-დავითის სამიჯნურო ინტიმურ დამოკიდებულებას, მის წინასიტყვაობაში აცხადებს, ხოტბას შევასხამო იმას, ვინც ღირსია ატაროს თამარ-მეფის ფარ-შემწერა და, მასთანავე, იყოს საქართველოს მეფედაც.

ამისთანა ხასიათის-გამო ეს თხზულებები ჩნდებიან აგრედვე ერთგვარ სამსახურებელ ქმნილებად საზოგადოების ანუ უკეთ ვთქვათ, დიდებულების იმ ნაწილისა, რომელიც სასტიკ წინააღმდეგობას უწევდა თამარს დავითის არჩევა-მოწყვეტის განხორციელების საქმეში და ამის გამოვე სხვაფრთვაც ეუბნებოდა მას.

თამარის საწინააღმდეგო მისწრაფება ქართველ დიდებულების ერთ წირეში უნდა გავიგებულყო 1144 წელს.

ამ წელს სისხლის დაღვრით დასრულდა ის საქმე, რომელიც გამოინასკვა თამარის მამის გიორგის ძმის დავითის გარდაცვლის წელს (1155).

ფედერალურ ხელისუფალთა მიერ. თავის დეკრეტში პრეზიდენტის სახელზე, პროგრესული ბლოკი უთითებს მასზე, რომ ყოველი დავიანებული დღე მოსახლეობას მილიონი დოლარზე უფროს და ეს თანხა შეპარის ტრეზის საღარიბოში შედის. ამიტომ ბლოკის წევრები მოითხოვენ, რათა სასამართლო დაუყოვნებლივ შეუდგეს შეპარის ტრეზის მოღვაწეობას, რომელიც არღვევს ამერიკულ კანონებს და მოითხოვს ფაბრიკანტებისა და ბიურო მოგაჭერებისაგან წიგნების წარდგენა, რომლებითაც უნდა გამოირკვეს თუ რა მოგებას აძლევს ტრეზის შეპარის გაყიდვა. პროგრესული ბლოკი ენერგიულად უჭერს მხარს ფეიქრების ნაციონალური კავშირი, რომელიც განსაკუთრებულ განცხადებაში უთითებს მასზე, რომ პირველი საჭიროების ყველა საგნებზე თავაშვებული სპეკულიაცია და საბირჟო თამაში არის და რომ ფედერალური მთავრობა არ იღებს არავითარ ზომებს სპეკულიაციის წინააღმდეგ და ამით ფაქტურად დახმარებს უწვეს ტრეზებს მო-

სი ძმა გიორგი, ყრმა აღსაზრდელად გადასცა ივანე ორბელიანს, „დიდებულთა ყოველთა აფიცა, რათა არ ეშვაკეთათ ყრმისთვის, არამედ ოდეს მოწყვეთ იქნებოდა მასკად, ცხვით იგი მეფედ“ (სტფ. ორბ. „ისტორი. თავად ორბელიანებისა“. იბ. ჩვენს. Опис. рук. перек-мъ 95).

დავითი მოკვდა (1155 წ.). ივანე წაიყვანა დემეტრე თავის სამფლობელოში (ორბელის). გიორგი შეუდგა საქართველოს მართვას და დასაწყისშივე გამოიჩინა დიდი სამეფო ნიჭი.

მის უნარმა მოხიბლა კათალიკოზი, დიდებულნი, და მათ „სცხეს იგი მეფედ“, ჩამოართვეს-რა სიტყვა, რომ მის-წულს გადასცემს ტახტს მისი ანდერძის თანახმად.

ეს ასეა სტეფანე ორბელიანის ისტორიით. ქართული წყაროებით, დიმიტრი I-ელს არ სურებოდა, რომ მას შემდეგ ტახტზე დაჯდეს მისი უფროსი ვაჟი დავითი და მეგვიდრედ სდომებია მეორე ვაჟი, ყოფილა „მარჩველი ძისა. უმცროსისა გიორგის“ (მარ. დიდ. ნუსხა 364). დავითს სწყენია, მამა დაუშვია, მონასტერში ბერად გაუგზავნია. და თვითონ გაიფრთხილა. მაგრამ უტოცხლია მხოლოდ თვით თავს და მომკვდარა (1155 წ.). მაშინ დიმიტრის თავისი „ძე ტკბილი, შემგვარი მამისა“ (დავით აღმაშენებლის) გიორგი აუმაღლებია და თავისა თანა მოსაუდრედ გამოუჩენია“ (მარ. დიდ. ნუსხა 364). ამის შემდეგ დიმიტრი მალე დროში მომკვდარა და დაწყებულია გიორგის თვითმპყრობელობა (1157 წ.).

მემატიანე მოგვითხროს, თუ ამ გიორგიმ თავის წმინდა გოლიათურ მოქმედებით როგორ თავი-ზარი დასცა საქართველოს გარეშე მტრებს, როგორ გააღო იგი, როგორ მოუპოვა მყუდროება ან და სრულიად ამოავლო ქურდობა-აგაზაკობა.

ამასობაში დენმა შესრულდა 21 წლის. შრომით მოღალღული მეფე გიორგი ისვენებდა სახატეს. ზაფხული იწურებოდა. არ მოელოდა ლალატს. ამ დროს ივანე ორბელიანს მის წინააღმდეგ უკვე მოეწყო დიდი შეთქმულება. მას მიემხრო თითქმის მთელი სამცხე, აგრეთვე ჰეროვანი და რაღა თქა უნდა, მთელი დედნა—ხრამქციის არე-მარეც, საცა ორბელიანი გვარეულობა უფლებდა და მთავრობდა და ბაგრატ IV-ის დროს კინაღამ საქართველოს დანაშთენი ნაწილებიც არ წაართვეს ბაგრატიონებს. ამ მოღალატემ, რომელსაც თავის სიძულ უკვე დაესი დენმა, აღვიდა მიიბრია ჰერ-კახანი, რომელიც აგრეთვე ნაწყენი უნდა ყოფილიყვნენ, რომ მათ მეფობა მოუშალა გიორგის პაპამ (აღმაშენებელმა).

*) გიორგი III-ს გამეფებისა და დენმას ამბოხების ამბავთა წყაროები იხ. ივ. ჯავახიშვილის წიგნი „ქართ. ერის ისტორია“, წ. 2. გვ. 550—552, 556—572.

სახლეობის ექსპლუატაციაში. არც ერთი სპეკულიაცია, აღნიშნავს ფერმერთა კავშირი, არ მოხვედრია ციხეში და ალბად არც მოხდებოდა, თუმცა მათ მიერ, ამერიკული კანონების დარღვევა ყველასათვის თვალსაჩინოა.

— **ამერიკულ კომუნიტების მიჩინების პროცესი.** ეს პროცესი, რომლის შესახებაც ჩვენს გაზეთში დაწვრილებითი ცნობები იყო მოთავსებული, განაჩენის ვადის გადიდებით დასრულდა, რადგან ნაფიცო მსაჯულები ოცდაათი საათის სტომის შემდეგაც ვერ შეთანხმდნენ ვერდიქტის შესახებ. საქმე იმაშია, რომ ამერიკული კანონით საკმაოდ ერთი ნაფიცი მსაჯულის მიერ პროტესტის განცხადება საბრალდებლო ვერდიქტის წინააღმდეგ, რათა ეს ვერდიქტი გადიდებულ ნაფიც ოქმის მსაჯულთა ახალ სესიამდე. ამ პროცესში, ნაფიც მსაჯულთა უმრავლესობას მდიდარი ფერმერები შეადგენდნენ, რომლებიც დიდი სამოგვებით დასდებდნენ ბრალს კომუნიტებს, მაგრამ ნაფიც მსაჯულთა შორის აღ-

ქაონი-საქონი

სახამეგებო ქარხანა. დამთავრდა ღვინის ტრესტის სახამეგებო ქარხნის მოწყობა, რომელსაც აწარმოებდა სახ. მეურნეობის უმადლეს საბჭოს ლითონის განყოფილება.

— **ტურბინების შეკეთება.** ამავე ლითონის განყოფილებაში ახალციხის ჰიდრო-ელექტროული სადგურის ამშენებელ კომიტეტიდან მიიღო წინადადება 2 გენერატორის და 2 ტურბინის დამზადების შესახებ; რომელთაგან ერთი 150 და მეორე 75 ძალისა იქნება.

— **პორტგენის წარმოება.** ღვინის ტრესტმა სომხეთში მოაწყო პორტგენის წარმოება. მოკლე ხანში დამზადებული და გადმოტანილი იქნება ტფილისში 2300 ვედრო პორტგენი.

— **მოთხოვნა ცერეზის წიგნზე.** პოლანდიურ ფირმიდან „ფლესინგი და კამპ.“ სამთო კომიტეტმა მიიღო წინადადება საქართველოდან პოლანდიაში ცერეზის (მინერალური სნათელის) ექსპორტის ორგანიზაციის შესახებ. ცერეზის ევროპაში დიდი მოთხოვნაა.

— **ავიჯაულობის ფაბრიკის გაფართოება.** რადგან მოთხოვნებმა ავიჯაულობის ფაბრიკის წარმოებებზე იმატა, ამიტომ სატყეო ტრესტის გამ-

ჩვენი სკოლა

სასკოლო ბავშვის მნიშვნელობა საქართველოში

(გუთდენი სოფლის მასწავლებლებს)
როდესაც ჩვენში ბევრს ლაპარაკობენ საზოგადოებაში და პრესაში ბავშვის უზიჯურ აღზრ-

ივანე ალბად იმედებდა ჰერ-კახლებს, რომ დენმას გამეფების შემდეგ მათი სამეფოებიც აღდგენილი იქნებოდა. მეამბოხეთ ივანეს მოთავეობით აზრად ქმნიდათ მოულოდნელად დასცემოდნ სახატეს მეფე მეფეს, შეეპრათ იგი და დაესვათ მეფედ დენმა. უკვე 21 წლისად შესრულებული.

დენმა, მატანეს სიტყვით (ქ. ცხ. 272), იყო „სახე-კეთილი და ყოვლითა ხელოვნებითა მარჯვე და განსწავლული ზნე-კეთილობითა“, მაგრამ მიჰყავო კვალს თავის მამას დავითისას, რომელსა „ლოლატსა და განდგომილებასა შინა მამასა თვისასა დიმიტრი მეფისა მოსწყვიდნა ამას სამეფოსა დიდებულნი, რომელნიმე ექსორია ქმნით და რომელნიმე სიკვდილითა და რომელნიმე განპარტეხებით“. ახლაც, მსგავსად მასსა შევიდაო ეშმაკი გულისა და გონებას მისსა (დემეტრის) და მის მიერ შეპარსებად დემეტრის ორბელიანსა და ყოველთა ტომთა და მიდგომთა მათთა სამცხელთა, ჰერეთა, კახთა და სადაცა ვინ ნათესავი და ნატამალი მათდა იყო, იქნა „განდგომანი, ბრძოლანი, კლვანი, სისხლნი და რბევანი“ (იქვე).

როგორც დავითმა დაამხო თავის მამა დიმიტრი I, ისე დენმაც დაამხოდა თავის ბიძას გიორგი მეფეს, თუ მის (დენმას) მომხრეთა შორის არ გამოჩენილიყო ვინმე კეთილ-გონიერი; ეს დროით მიიკრა სახატეს და გადასცა მეფეს ცნობები ამბოხის შესახებ.

გიორგიმ მიიქცა ტფილის. მეამბოხეებს მეფე ისევ სახატეს ეგონათ და სოფლის დარბაზს მყოფნი შეპრებდნენ „სამხედროსა და განპარტეხებულნი ჯარსა“. აქ, დარბაზს იყვნენ „ყოველნი დიდებულნი და ჩინებულნი ივანესნი, ყოველნი თავთის სახენი მოვიდნენ: ქართლიდან ერისთავნი და ჯავახური და კახეთიდან ძენი მათნი, გამრეკელი და დენმა ჯაველი, გერეთვე ჯავახნი კახი შეიღებოთ ტურთ ტურით, კანელი ჰასანი, ანელი გრიგოლ ამირატანი, შესდგა 30.000 მეომარი“ (სტფ. ორბ. Опис, 971).

ამასობაში სცნეს, რომ გიორგი უკვე ტფილისშია და საშველად მოუხმია ყოფილი ყუბასარი 5000 მეომარი.

მეფე ფიცხლავ შეეშადა. მას უნდა მიმხრობოდნ ოსებიც, ვინაიდან იგი იყო ოსთა მეფის სიძე.

გიორგი თავის ლაშქრით გავიდა ტფილისიდან და ეკვეთა მეამბოხეთ, რომელნიც გამაგრებულ იყვნენ სომხეთის თემებში. ისე ძლიერად დაპყრა, რომ თავზარ დაეცემოდნ შეიმაღნენ ლორეში. მეფემ მალე დაიჭრა ყველა ციხე-სიმაგრე, რომელნიც დენმას დაეპყრა. ზარ-ცემულ მეამბოხეთაგან ზოგი გამოეცა დენმას და მიემხრო გიორგის. მათ შორის იყო სარგის მხარგრძელი, გამრეკელი, გრი-

მონდა მუშა-ქალი ოსონი, რომელმაც პროტესტის განაცხადა ვერდიქტის წინააღმდეგ. თანასწარდღებში პროტესტმა განაგრძა, რომელიც კომუნისტებს რაიკოლი ბლოკდასთ, პარტიკულარად ამირომ მან მოხილნაზია უყო კერძო და სახელმწიფო „სიმჩივების“. მთელ არმიას, რომლებიც კომუნისტურ პარტიაში პროვოკატორულ მუშაობას აწარმოებდნენ. მაგრამ სასამართლოში ფიცის ქვეშ, პროვოკატორების უმრავლესობამ ვერ დაიცა თავისი როლი ბოლომდე და უჩვენეს, რომ ისინი მუშაობდნენ კომუნისტურ პარტიაში სასამართლო და პოლიციის ხელისუფალთა დავალებით და რომ თვით პარტიაში არც ერთ მის ხელმძღვანელს ამოუწოდებია ამხანაგებისათვის. ძალადობით მოქმედებისაგან ამერიკელი მთავრობის წინააღმდეგ ამერიკის კონსტიტუციის ძირითად დადგენილებების დარღვევისაგან, რომელზეც იყო აშენებული პროკურატურის მთელი ბრალდება.

გეომამ გადასწყვიტა გააფართოვოს ფაბრიკა და მინისათვის შეძენილ იქმნას ახალი მოწყობილობა და დასაზვები.

— **ნედლი მასალა.** ღვინის ტრესტმა დასაზადა ნედლი მასალის მარაგი თავის არყის სახდელ ქარხნებისათვის; მასალის მარაგი უზრუნველყო წარმოებას მთელი თვის განმავლობაში. სომხეთში შეერთებულ იქნა 900 ვედა ღვინი საკონიაკო სპრტის გამომხდის მინით.

— **მეტრული სისტემის შემოღება.** საქართველოში მეტრული სისტემის შემოღების საკითხი აღძრულ იქნა 1921 წლის ბოლოს. შექმნილი არა მთავარი კომისია მეტრული სისტემის განსახორციელებლად, რომელიც უკვე შეუდგა მის ფაქტურ განხორციელებას. წინასწარ ნაგარაუდები არა რეფორმის განხორციელება ტფილისში—მომავალ წლის დასაწყისისათვის, ხოლო რესპუბლიკის დანარჩენ ადგილებში წლის განმავლობაში. მთავარს მეტრულმა კომისიამ უკვე გამოიმუშავა მთელი რიგი ზომებისა, რომელიც მას შეძლების მისცემდასახული ამოცანის იოლად და სწრაფად განხორციელებისათვის.

დაზედ, როდესაც ყველანი ემდურებიან ხალხის აგრნომიულ ცოდნას, მე ნებას ვაძლევ ჩემ თავს მოვგონო საზოგადოებას ერთი ძველი საშუალება, რომელიც მოუტანს ჩვენს ქვეყანას დიდ სარგებლობას.

გოლ აპირატიათ, აგრეთვე სხვათაც იწყეს გაცედა მოვიდნენ გიორგისთან (იქვე, 97). გამოქვეყნებული მეფემ კეთილად შეიტკბო, მოაზრია ტაშის ლორის კართამდე და დაიბანა აგარათა.

ლორის ციხეში დარჩენილ დენმამ წარგზავნა ერთგულებასა თვისსა დარჩენილი ლაშქარი და სხვანი თემისა და თემის მესხნი, თორელნი, ქათუელნი, სომხთიარნი და თვით გამრეკელი მსმეჯინებთა-უხუცესი ჰიპატერი“) და მივიდეს ქვეანასა ჰერეთისასა და მუნით მოიწმეს ჰერეთის ერისთავნი და ყოველნი ჰერნი სრულათა ლეკითა და კავასით და შეიქმნეს ომნი ფიცხელნი და მკვეთრებანი“. ორკერძით იყვნენ გამოცდილნი დლომნი ჰაბუნი“) (ქ. ცხ. 273). მეფეს გაემარჯვა გავაქვლენის ჰერნი დიდებულნი, ანეფურნი და ლკნი. შეიპყრეს გრიგოლ ასათისძე (ჰერეთის ერისთავი) იოანე ვარდანისძე „რომელთ ითქმოდა პირველი ორგულად და მთხრობლად მთხრებლისა მისთანა შოთაქა ძე ართოვანის ძისა: ესენი, ერთარცა შინათ გამცემელნი, განძრახ განგებულთ იპყრეს“ (იქვე).

ბრძოლის მოგების შემდეგ მეფე ავარად დაიძრა და მოადგა ლორეს. გაჭირვებაში ჩაქცე-

*) მარიამ დედოფლის ნუსხაში (გვ. 388) მოთქმულია სიტყვები: „მაშინ დიმიტრი (დენმა) „მყოფნი ციხისა შინა ლორისასა“ და უამ სიტყვითა კი ვაპოვდის, თითქო „ლაშქრის წარმოებულნი, ჰერეთიდან შემწეთ მომწვევი ყოველნი არა დიმიტრი, არამედ გიორგი მეფე. ესეთი ცნობა წინააღმდეგება მატანეს სიტყვებს, რომ დენმა მიემხრნენო ჰერ-კახნი (გვ. 272), ბრძოლაში გავისელებმა ვაპციესო ჰერ-კახთა დიდებულნი. მაშინ და გლენი დაჰკიდესო და შეიპყრესო მის ერისთავი გრიგოლ ასათისძე (გვ. 273). ამას გარდა თვით ჰიპატერი მოხსენებულია „მის გამარდელ“ (ქ. ცხ. 273) „მის გაზრდილად“ (მარ. დიდ. ნუსხა 388). აქაც მართალი უნდა იყოს პირველი, ვინადაც გიორგი მეფის გაზრდილი იყო არა ჰიპატე არამედ თვით გიორგის მამიდა თამარი (ქ. ცხ. 273). ხოლო დენმას გაზრდა ივანე ორბელიანმა აღწერა ჩაბარა ჰიპატრს, იმ ჰიპატრს, რომელიც შემდგურეთაგანს ემად გაუხდა არა თუ გიორგის, არამედ მის ქალს თამარ მეფესაც, ამას გარდა, იმ ბრძოლის დროს ნახსენებია ორი მეჯინებთა ცესი: ჰეთარ ივანესძე და ჰიპატერი. უკანასკნელ მეჯინებთა-უხუცესობა უნდა მიეღო შემდეგ ჰიპატრის, რომელიც, როგორც ორბელიანი დაიღუპოდა 1177 წელს ხოლო ჰიპატერი გიორგის გარდაცვლის წელს (1184) უკვე იყო მეჯინებთა ცესად და მერე თამარმა იგი გააწესა მანდატურულად (ქ. ცხ. 276, 282).

